

ดร.สิปป สุธสำราญ. 2559. “งานพุทธศิลป์อุบแก้วสี่ เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง” ในวารสารวิถีสังคมมนุษย์. ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม. หน้า 155-167.

งานพุทธศิลป์อุปแก้วลี เมืองมรดกโลกหลวงพระบาง
Murul Painting Glass Buddhist Art World Heritage
Luang Prabang

ดร.สิปป สุกสำราญ*

Dr.Sippa suksamran

* อาจารย์,ดร. สาขาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และอาจารย์ประจำหลักสูตร
สาขาวิจัยศิลปะและวัฒนธรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทคัดย่อ

การศึกษางานพุทธศิลป์สู่แก้วสีเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง มีความมุ่งหมาย การศึกษาถึง ความหมายงานพุทธศิลป์สู่แก้วสีเมืองมรดกโลกหลวงพระบาง โดยการ ศึกษาเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยใช้กลุ่มเป้าหมายสู่แก้วสีในวัดเชียงทองเมืองมรดก โลกลหลวงพระบาง ดำเนินงานโดยผู้สร้างเมืองชาว กษัตริย์พระองค์แรกของอาณาจักรล้าน ช้างคือพระเจ้าฟ้างุ้ม ทั้งนี้พระเจ้าโพธิสารราช และพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ได้ทูลบารุง พุทธศาสนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมากยิ่งเพราะพระองค์ทรงสร้างวัดเชียงทอง ความ หมายของสู่แก้วสีพบว่าการศึกษาความหมายภาพผลงานสู่แก้วสีที่สกุลช่างได้ถ่ายทอดเป็น ภาพเล่าเรื่อง เป็นนิทานคำสอน ที่สกุลช่างได้ถ่ายทอดในผนังวิหารด้านทองใหญ่และนิทาน คำสอนเรื่องพรานป่า โดยมีความมุ่งหมายการสอนธรรมแก่ผู้ไม่รู้หนังสือหรือสังคมพุทธ สัญญาภาพเล่าเรื่องนี้จะเน้นเป็นแนวทางแก่สังคมให้ประกอบการทำความดีละเว้นการทำความ บาป สืบต้นทองแก้วสีขนาดใหญ่และนิทาน พื้นบ้านเรื่องนายพรานป่าได้สอนถึงความสามัคคี การอยู่ร่วมกันของสังคม นิทานชาดกพื้นบ้านเรื่องช้างในวิหารน้อยสอนการอยู่ร่วมในสภาพ แวดล้อมที่ดีและไม่ดี สู่แก้วสีนิทานชาดกพื้นบ้านเรื่องนกแขกเต้าสองพี่น้องสอนถึงการ อยู่ร่วมกันในสังคมและสภาพแวดล้อมที่มีความแตกต่าง นิทานคำสอนสู่แก้วสีเรื่องพระ แก้วกับแม่วัวสอนเรื่องกรรมตามสนอง สู่แก้วสีทูลให้พระพุทธไสยาสน์ สู่แก้วสีเรื่อง ความกตัญญูสอนเรื่องหลงผิดและความกตัญญู เมื่อพิจารณาจากนิทานพื้นบ้านทั้งหกเรื่องที่ ก่อกล่าวมา ได้สะท้อนถึงผู้แต่งในด้านความสามารถ เป็นกวีปราชญ์ที่ได้รับการยอมรับท่าน หนึ่งในเมืองหลวงพระบางเป็นผู้ที่เข้าใจและหลักความดีงามเพื่อสั่งสอนสังคมในหลวงพระ บาง ประเด็นที่สำคัญคือความมีภูมิปัญญาของสกุลช่างที่นำวัสดุแก้วสีต่างๆนำมาดัดให้เกิด เป็นภาพต่างๆตามเนื้อเรื่องที่กวีปราชญ์แต่งประพันธ์ไว้ ประกอบเป็นภาพเล่าเรื่อง ซึ่งมีตัว ละครที่สกุลช่างจินตนาการเป็นภาพเล่าเรื่องที่มีนัยแฝงโดยสร้างองค์ประกอบอย่างง่าย มองด้วยระดับสายตาจากธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีสัญญาภาษาศาสตร์ในความหมาย ตรงของ Roland Barthes (ค.ศ. 1915 – 1980) อาทิเช่นในภาพเล่าเรื่องกวางได้ติดกับ ดักบ่วงมีเต่ากำลังช่วยเหลือโดยการกัดบ่วง ซึ่งสามารถมองเห็นและรับรู้จากความหมาย ตรงในระดับความเป็นจริงในธรรมชาติโดยรับรู้ได้ง่าย ทั้งนี้อีกหนึ่งหนึ่ง Roland Barthes ยังกล่าวไว้ซึ่งมีความหมายแฝงเร้นคือในสัญญาภาษาศาสตร์ที่เป็นสัญลักษณ์ให้สังคมมนุษย์ เมืองหลวงพระบางได้เห็นและเป็นข้อคิดด้วยความหมายใหม่เป็นนามธรรม คือความ สามัคคี การช่วยเหลือเกื้อกูล การทำความดีการไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน สังคมจะได้ สงบสุขคือความหมายที่เป็นเนื้อหาแฝงแนวคิดของหลักการทำความดี

คำสำคัญ: นิทานคำสอน พุทธศิลป์สุบแก้วสี เมืองหลวงพระบาง

Abstract

The research aims to study the meaning of Glass Mural Painting as Buddhist Art at the *Luang Prabang* World Heritage site. This study is a qualitative research that uses the Glass mural paintings of Buddhist art at the Chiangthong temple in *Luang Prabang*, Laos as the samples. The legend is of *Khun Lo*, the founder of *Java*, who was the first king of the kingdom *Lan Chang*. As a result of his reign and his building of the Chiang Thong temple, *Prajao Pimpisan* and *Prajao Chiyachettha* maintained and preserved the success of Buddhism. Glass mural painting art work in which artists use pictures convey to tell a story in fables. These mural paintings were on the wall of the vihara, or the Buddhist assembly hall called *Ton Thong Yai*, and the fable painting on this wall depicts a hunter. The purpose of this fable's mural painting is to teach morality to people who did not have knowledge of Buddhist practices. This picture tells the story to guide the society to good deeds and to abstain from sin. *Ton Thong Yai*, the large golden colored glass tree and the folk tale of the hunter teaches the harmony of social coexistence. Likewise, jataka stories about an elephant in a small temple teach about living in good and bad environments.

Glass mural paintings of jataka stories about *Khak Tao*, bird brother, teach about living in a different society and environment. The mural of a fable called *A monk and a mother's cow* teaches us that 'what goes around comes around'. Art at the Reclining Buddha temple and the story of gratitude teach about delusion and gratitude.

These six tales are written as poems and reflect on the authors in terms of ability and acceptance in Luang Prabang. The authors understood morality and the principles of goodness to teach people in Luang Prabang society. Also important was the wisdom of the artists that brought various colored glass pieces to create art work by cutting these glass pieces into different pictures according to the story that the poets wrote.

These color glass pictures depicted stories. The artists created characters from their imagination which were simple and visible with natural vision. This corresponds to the theory of mythology proposed by Barthes (1915 – 1980). For example, pictures in the story of a deer trapped by a snare and rescued by a turtle biting the snare can be seen and understood from the meaning on a natural level by simple perception.

However, Barthes (1915 – 1980) stated that there is also a hidden meaning that symbolizes the human society of Luang Prabang, so the murals can be seen as abstract moral lessons of harmony, support for others, doing good deeds and not en-

croaching on others. Hence, the murals symbolize making a peaceful society by the conceptual content of the principle of good deeds.

Keywords: Fable, Mural Painting Glass Buddhist Art

บทนำ

บริบทเมืองพุทธศิลป์ในอดีตเมืองหลวงอาณาจักรล้านช้าง เมืองมรดกที่ถูกกำหนดขององค์มรดกโลก ที่ได้ถูกยกระดับขึ้นมาเชิดชูให้เกิดความสำคัญ ถือว่าเป็นงานศิลปะพุทธศิลป์ในระดับโลก บนแผ่นดินเมืองเก่าอาณาจักรหลวงพระบาง อดีตอาณาจักรล้านช้างได้บันทึกในตำนานประวัติศาสตร์ อ้างถึงคำว่า ลาว ซึ่งปรากฏอยู่ในพงศาวดารโยนก นิทานขุนบรม ตำนานอุรังคธาตุ ตำนานวัดแก้ว และท้าวสูงท้าวเจือง สมัยก่อนล้านช้างหรือก่อนการขึ้นครองราชย์ของพญาฟ้ารุ่ง เมื่อ พ.ศ. 1896 ในสมัยนั้นแบ่งเป็นสมัยย่อย ๆ ได้ คือ สมัยโบราณ สมัยนิยาย สมัยครึ่งนิยาย ยุคอิสระและราชวงศ์เวียงจันทน์ ในสมัยนิยายเมื่อชนเผ่าดั้งเดิมได้มีการขยายตัวจนก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมเมืองและกลายเป็นสังคมนครรัฐในระยะต่อมาโดยเฉพาะอิทธิพลของการนับถือศาสนาพราหมณ์ที่เริ่มเข้ามาแพร่หลายในล้านช้าง เช่นการตั้งเมืองเชียงตุง เชียงทองโดยฤๅษีสองพี่น้อง มีเสาอินทิล ตั้งอยู่กลางเมือง มีหินหลักเมืองบนยอดเขาพูสี เป็นหลักหมั่นก้อนก่ายฟ้า และท่ายืนตั้งอยู่นอกเมือง และมีภูเขารธรรมชาติด้านเป็นเครื่องหมาย เมืองคือ พูลานกับพูช้าง เป็นนิมิตหมาย จนกลายเป็นชื่ออาณาจักร “ล้านช้าง” (สุนทร โปธิสาน, 2544)

เมืองหลวงพระบางขุนลอผู้ทรงสร้างเมืองขวา ทรงเป็นปฐมกษัตริย์ของประชาชนลาวในปี พ.ศ.1300 พระองค์ได้ทรงตั้งเมืองขวาเป็นราชธานีของอาณาจักรล้านช้างพระราชทานนามราชธานีใหม่ คือ “เมืองเชียงทอง” ในพุทธศตวรรษที่ 19 อาณาจักรล้านช้างมีกษัตริย์องค์สำคัญ ซึ่งประชาชนลาวยกย่องพระองค์ในฐานะ “พระบิดาของชาติลาว” นามว่า “พระองค์เจ้าฟ้ารุ่ง” กษัตริย์ผู้ครองเมืองหลวงพระบาง พระองค์ได้นิมนต์พระบางขึ้นมาจากกัมพูชาด้วย ในสมัยพระเจ้าโพธิสารราชพระองค์ได้ทำนุบำรุงศาสนาด้วยความเลื่อมใส ศรัทธา นับได้ว่าเป็นรัชสมัยแห่งความเจริญรุ่งเรืองในด้านศิลปะและวัฒนธรรม

ครั้งพระองค์สวรรคตราชสำนักเชียงทองก็ได้ราชาภิเษกพระโอรส คือ พระไชยเชษฐาธิราชเสวยราชย์ พระองค์ได้สร้างวัดธาตุน้อยเป็นวัดประจำพระองค์ และต่อมาได้ทรงสร้างวัดเชียงทองก่อนที่จะย้ายราชธานีไปยังกรุงเวียงจันทน์ ด้วยเหตุผลทางการค้า ความอุดมสมบูรณ์และความปลอดภัยต่อกรคุกคามของหงสาวดี พระองค์ทรงประกอบพิธีถวายเมืองเชียงทองให้อยู่ในการรักษาของเมืองหลวงพระบาง จากนั้นได้เปลี่ยนนาม

ราชธานีเป็นเมือง “หลวงพระบางราชธานีศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาว” เมืองเชียงทอง จึงมีนามเรียกว่า เมืองหลวงพระบางตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา (มาติน สจ๊วต-ฟอกซ์ จิราภรณ์ วิริยรัตน์ แพล, 2553) ประวัติศาสตร์ของพุทธศาสนาที่กษัตริย์ให้ความสำคัญโดยมีนโยบาย ความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรและความเจริญรุ่งเรืองของศาสนาพุทธ กระทั่งความงาม ด้วยแนวคิดคติแห่งการเมืองเรื่องศิลปะและวัฒนธรรมของกษัตริย์ ซึ่งเป็นตัวแปรหนึ่งในสังคมการเมืองยุคสมัยอดีตที่ผ่านมา ได้บอกเล่าด้วยหลักฐานพุทธศิลป์อย่างอุปมาอุปไมยที่ ประจักษ์ต่อสายตาคนทั่วโลก โดยมีความงดงามที่ยากต่อการอธิบายเป็นสุนทรียะรสต่อ ผู้มาชม ด้วยการเผยโฉมผ่านเมืองมรดกโลก การศึกษานี้มีข้อค้นพบดังนี้

1. คติสัญลักษณ์ อุปมาอุปไมยที่ปรากฏไม่ใช่ภาพที่สมมุติขึ้นแต่เป็นภาพเล่าเรื่อง ในชาดกนอกนิบาต ประกอบกับภาพนั้นได้ถ่ายทอดเป็นหลักฐานหนึ่งในการดำรงชีวิตของ ผู้คนสังคมในเมืองหลวงพระบางในอดีต ทั้งนี้ภาพเล่าเรื่องที่สกุลช่างหลวงพระบางได้ สร้างสรรค์ขึ้นนั้นเป็นจินตนาการด้วยมายาคติ ซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับคติการจำลอง ระบบจักรวาลวิทยาในพุทธศาสนา คติสัญลักษณ์ไตรสามภูมิ (เสมอชัย พูลสุวรรณ, 2535) และสัญลักษณ์ภาพเล่าเรื่องวิถีชีวิตของคนในหลวงพระบางเมื่อครั้งอดีตตั้งแต่การก่อตั้ง อาณาจักรมาจนถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 25 พร้อมทั้งมีคติสัญลักษณ์ภาพเล่าเรื่องนิทาน

ภาพประกอบที่ 1

คำสอนซึ่งท่านเสียววาดเป็นกวีแห่งหลวงพระบาง ได้ที่เขียนไว้ถือว่าเป็นเรื่องที่ได้รับการยกย่อง พร้อมทั้งสกุลช่างหลวงพระบางได้สร้างสรรค์ภายในวิหาร น้อยและวิหารพุทธไสยาสน์ หอเก็บโกศวัดเชียงทอง และปรากฏอยู่บนผนังพระราชวังเก่าปัจจุบันคือ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหลวงพระบาง อย่างไรก็ตาม ความเจริญรุ่งเรืองของพุทธศาสนาที่กษัตริย์ได้แสดง ฐานะผู้ทรงครองอำนาจ สร้างสรรค์วัดเชียงทองขึ้น เป็นวัดพระจำพระองค์ในพุทธศตวรรษที่ 22 ด้วย เหตุความสำคัญในการประกอบพิธีกรรมทางพุทธ ศาสนา สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญทางความเชื่อ ต่อศาสนา ความงดงามความสวยเด่น จากสกุลช่างหลวงในเมืองหลวงพระบาง สร้างสรรค์ วิหารไว้ให้พระองค์อย่างสมพระเกียรติต่อผู้ครองกษัตริย์หรือเจ้าเมืองอันเรื่องชื่อที่ตกทอด สู่เมืองหลวงพระบางที่สังคมโลกได้ประจักษ์ถึงปัจจุบัน

อุปแต้มในเมืองหลวงพระบางนั้นมีอุปแต้ม
ทั้งหมด 3 ประเภท อุปแต้มพोकคำ อุปแก้ว
สี อุปแต้มเขียนสี ในบทความเรื่องนี้ผู้เขียน
เพียงจะกล่าวถึงอุปแก้วสีบางสวนในวัดเชียง
ทองเท่านั้น

ภาพประกอบที่ 2 ภาพประกอบ 1 และ 2 วิหารน้อยอยู่เบื้องหลังวิหารหลังใหญ่วัดเชียงทอง

2. งานพุทธศิลป์อุปแก้วสี เมืองมรดกโลก อุปแก้วสีหมายถึง อุปที่สกุลช่างในอดีตของหลวงพระบางได้สร้างสรรค์ไว้ โดยใช้แก้วสีหรือกระจกสีต่างๆตัดประกอบเป็นภาพติดบนผนังที่วัดเชียงทอง ภาพเล่าเรื่องเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านนิทานคำสอนแต่งโดยท่านเสียวสวาด (สมพงษ์ สักวิ, 2553) ภาพวิถีชีวิตของชาวหลวงพระบางในอดีตซึ่งเป็นภาพเล่าเรื่องสร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 25 เมื่อพิจารณาจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์นั้น กษัตริย์พระองค์โพธิสารราชผู้เป็นบิดาองค์เจ้าไชยเชษฐาธิราช ได้สวรรคตลง อาณาจักรล้านช้างจึงได้สถาปนาพระองค์เจ้าไชยเชษฐาธิราชขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์อาณาจักรหลวงพระบางนั้น ด้วยความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรล้านนา-อาณาจักรล้านช้าง ซึ่งครั้งก่อนนั้นพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชพระองค์ท่านเคยปกครองเมืองอาณาจักรล้านนาถึงสองปีมาก่อนๆ ที่จะกลับมาครองราชย์ด้วยเหตุข้างต้น อุปแก้วสีดังกล่าว ผู้เขียนตั้งข้อสันนิษฐานว่าเป็นการรับอิทธิพลการแพร่กระจายวัฒนธรรมล้านนาเข้ามาสู่หลวงพระบางก็อาจจะเป็นไปได้ จากเหตุบางประการพร้อมนี้อาณาจักรล้านนาในอดีตซึ่งเคยอยู่ภายใต้การปกครองโดยพม่าประมาณ 200 ปี ด้วยเหตุนี้พุทธศิลป์ในพม่ามีการประดับกระจกสีมาก่อน ในข้อเขียนของนักวิชาการบางท่านได้กล่าวถึงอุปแก้วสีของหลวงพระบาง กล่าวคืออุปแก้วสีเป็นอุปที่เกิดจากการพัฒนาการของสกุลช่างเมืองหลวงพระบางซึ่งก็อาจจะเป็นไปได้ (จิระศักดิ์ เดชวงศ์ญา, 2544) ซึ่งข้อเขียนดังกล่าวจึงมีสวนอาจจะเป็นไปได้เนื่องจากเป็นอุปแก้วสีที่ไม่เหมือนที่ใด ถือว่าเป็นอัตลักษณ์ของชาวหลวงพระบาง

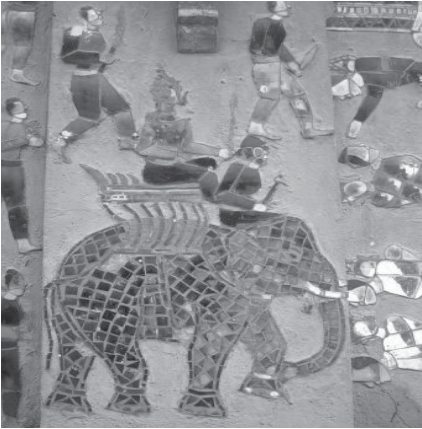

ภาพประกอบที่ 3 ซุปตันทองแก้วสี ตันทอง ขนาดใหญ่และนิทาน พื้นบ้านเรื่องนายพรานป่า

ซูปแก้วสีตันทองขนาดใหญ่ประกายแสงระยิบระยับโดดเด่นนักท่องเที่ยงที่ได้สัมผัสเสน่ห์ความงามของศิลปะพุทธศิลป์ที่ปรากฏด้านนอกผนังวิหารฝั่งด้านนอกหลังพระประธาน ในตำนานได้กล่าวการกำเนิดอาณาจักรหลวงพระบาง นอกจากความงดงามที่เป็นอัตลักษณ์ที่เป็นต้นแบบหนึ่งเดียวในโลกที่ใคร ๆ เล่าถึงว่าเป็นไฮไลท์ของวัดเชียงทอง ทั้งนี้ซูปแก้วสีดังกล่าวยังแฝงเร้นเนื้อหาสาระของนิทานพื้นบ้านของชาวหลวงพระบาง เล่าเรื่องถึงการช่วยเหลือไม่เบียดเบียนกันและกันมีความสามัคคีในสังคม การอยู่ร่วมกันสัตว์และมนุษย์ ซึ่งถือว่าเป็นการสอนธรรมไว้อย่างดีน่าคิดน่าสนใจ ซึ่งน่าจะสื่อสะท้อนสอนผู้คนในหลวงพระบางให้อาศัยอยู่ร่วมกันให้เกิดความสุขโดยมีเนื้อเรื่องสั้น ๆ ดังนี้ ซูปแก้วสีตันทองขนาดใหญ่ ซึ่งหมายถึงตันทองที่กล่าวสืบทอดกันมาในตำนานการสร้างวัดเชียงทอง สร้างในป่าสักทอง นิทานเบื้องล่างเป็นนิทานภาพเล่าเรื่องนายพราน กวาง เต่าและนก กล่าวคือ กวางกับนกเป็นเพื่อนกันมานาน จนกระทั่งวันหนึ่งกวางได้ไปติดกับดักบ่วงของนายพรานเข้าคืนรบนานได้เชือกบ่วงก็ไม่ยอมขาด บังเอิญเต่าเดินผ่านมากวางเอ่ยขอความช่วยเหลือจากเต่าให้เต่ากัดเชือก โดยมีคำมั่นสัญญาความว่า เมื่อใดใครมีอันตรายต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้นเต่าก็ทำตามสัญญา เต่าจึงก้มลงกัดเชือกบ่วงให้กวาง ขณะเดียวกันนายพรานเดินมาเพื่อตรวจสอบกับดัก ในขณะที่เดียวกันนั้นนกก็พยายามบินร่อนขัดขวางนายพราน เพื่อรอเวลาแต่ก็ไม่สำเร็จ พรานเดินเข้ามาใกล้ กวางจึงดิ้นสุดแรงทำให้เชือกที่เต่ากัดขาด กวางจึงวิ่งหนีไปได้ เมื่อนายพรานก้มลงดูเชือกบ่วงจึงเห็นเต่าอยู่ใกล้ๆ พรานจึงจับเต่าใส่ถุงย่ามแขวนไว้ที่กิ่งไม้ และนายพรานจึงซ่อมบ่วงกับดัก ทันใดกวางได้โอกาสจึงวิ่งกลับมาหาเขาเกี่ยวกับถุงย่ามที่มีเต่าที่นายพรานแขวนไว้หนีไป

2.1 นิทานชาดกพื้นบ้านเรื่องช้างในวิหารวัดเชียงทอง

อุปถัมภ์ภาพเล่าเรื่องนี้เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่สำคัญ ท่านเสียวสวาดได้แต่งประพันธ์ไว้ให้ข้อคิดถึงช้างเจ้าพญากับคนเลี้ยง คนเลี้ยงได้ให้สภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ที่ช้างเจ้าพญาได้รับ ทำให้ช้างเรียนรู้และทำตัวไม่ตี แต่ในขณะที่เดียวกันเมื่อเจ้าพญาสืบ

ภาพประกอบที่ 4 ช้างเจ้าพญา

เสาะหาทำไมช้างจึงเป็นเช่นนั้น พร้อมทั้งให้สิ่งแวดล้อมใหม่โดยวิธีใหม่ ทำให้ช้างกลับมากเป็นช้างแสนดีแสนรู้ของเจ้าพญา เช่นเดิม ซึ่งเปรียบเสมือนสังคมพุทธหรือประชาชน เมื่อมีการสั่งสอนสิ่งดีงามต่อลูกหลานทำตัวตนดี การทำอะไรดี ๆ ให้ลูกหลานหรือเด็ก ๆ ได้เรียนรู้ได้เห็น เด็ก ๆ เยาวชนก็จะได้นำไปประพฤติตนเป็นคนดีในสังคม

2.2 อุปถัมภ์นิทานชาดกพื้นบ้านเรื่องนกแขกเต้าสองพี่น้องในวิหารน้อยวัดเชียงทอง

อุปถัมภ์ภาพเล่าเรื่องที่ปรากฏในวิหารน้อยถือเป็นอีกเรื่องที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ท่านเสียวสหวาดได้ให้ปรัชญานิทานพื้นบ้านสอนเปรียบเทียบพุทธศาสนาโดยมีความว่านกสองตัวซึ่งอยู่คนละพื้นที่กัน เมื่อไม่ได้อยู่ร่วมกันหนึ่งตัวอยู่กับญาติที่สอนแต่เรื่องความดี พุดไพเราะเสนาะหูและเป็นนกดีเป็นที่น่าชื่นชม ขณะเดียวกันนกคู่แฝดตัวที่นายพรานนำไปเลี้ยง วันใดวันหนึ่งเมื่อนายพรานล่าสัตว์ไม่ได้อารมณ์เสีย ใช้อาวุธ

ภาพประกอบที่ 5 นกแขกเต้ากับญาติ

ซึ่งเป็นคำที่ไม่สุภาพจนตัวนี้จึงหนีจากพรานไป ดังเช่นสังคมสิ่งแวดล้อมที่โหดก็มีแต่ความสุขให้ซึ่งกันและกัน ขณะเดียวกันสภาพสังคมใดที่เกิดปัญหาและเป็นปัญหาจากเรื่อง

ราวต่าง ๆ สังคมแวดล้อมนั้นก็จะได้รับไปด้วย กระนั้นนิทานชาดก เรื่องนกแขกเต้า สองพี่น้องจึงสะท้อนสังคมสิ่งแวดล้อม มนุษย์ได้เป็นอย่างดี

2.3 อุป แก้วสีเรื่องพระแก้วกับแม่ว้าวบนวิหารน้อยวัดเชียงทอง

เลี้ยวवादผู้มีความสามารถแต่งเรื่องนิทานชาดกพื้นบ้านลาวได้ยกเอานิทาน

ภาพประกอบที่ 6 พระแก้วกับแม่ว้าว

พระแก้วกับแม่ว้าวเป็นคำสอน ซึ่งถือว่าเป็นปราชญ์ที่ชาญฉลาดหลักแหลมมากการที่นำพระแก้วมาเป็นภาพเล่าเรื่องซึ่งเป็นปรัชญาทางพุทธศาสนา เนื่องจากพระแก้วคือผู้ที่ห่มผ้าเหลือง รักษาศีลอยู่ในธรรม ขณะเดียวกันแม่ว้าวคือตัวแทนผู้หญิงที่ถูกชายผู้ห่มผ้าเหลืองในอดีตคือผู้ฆ่าตายทำร้ายชีวิตเมื่อชาติปางก่อนซึ่งสะท้อนถึงบาปที่เคยทำไว้จะต้องมารับใช้กรรมในชาตินี้ ถึงแม้ว่าจะบวชเป็นพระตั้งแต่ เด็กจนแก่ก็ต้องรับกรรมตามสนอง

2.4 อุป แก้วสีห่อไห้พระพุทธรูปไสยาสน์ เป็นพุทธชาดกคำสอนเรื่องกรรมตามสนอง

อุป แก้วสีภาพเล่าเรื่องกรรมตามสนองซึ่งช่างได้สร้างสรรค์ไว้เป็นที่ประจักษ์งดงามและได้สื่อถึงการสั่งสอนมนุษย์ ของชายเลี้ยงวัวเอาไม้ทิ่มแทงเขียดตาย พอชาติใหม่เขียดเกิดมาเป็นนายพราน ชายเลี้ยงวัวเกิดมาเป็นนักบวช วันหนึ่งนายพรานออกล่าสัตว์บังเอิญไปเจอกับนักบวช นายพรานคิดจะขอพรจากนักบวช จึงวิ่งตามนักบวชไปฝ่ายนักบวชเห็นกิ้งกิ้งหนีไปหลบที่พุ่มไม้เพราะคิดว่านายพรานจะเข้ามาทำร้าย ส่วนนายพรานก็เข้าใจว่าเป็นเพราะตนเองมีหอก นักบวชจึงไม่ยอมเทศน์สั่งสอนตน จึงขว้างหอกทิ้งเข้าไปในป่าบังเอิญหอกจึงเสียบนักบวชตายที่ชาติหนึ่งนักบวชเกิดเป็นช่างสร้างเรือ นายพรานเกิดเป็นกวาง ในขณะที่ช่างสร้างเรือกำลังใช้ขวานถากสร้างเรือนั้น ขวานก็หลุดมือกระเด็นไปถูกกวางที่กำลังนอนพักผ่อนตาย

ภาพประกอบที่ 7 ภาพเล่าเรื่องดังกล่าวจะเห็นนายพรานกำลังขว้างหอกและด้านล่าง
ช่างกำลังสร้างเรือและมีกวางนอนตาย

2.5 สูปแก้วลีเรื่องความกตัญญูวิหารน้อยวัดเชียงทอง

สูปแก้วลีภาพเล่าเรื่องความกตัญญู ซึ่งช่างได้สร้างสรรค์ปะติดแก้วลีเป็นภาพประกอบเรื่องบนผนังระยิบระยับ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สวยงาม ทั้งแสงสี ที่สะท้อนจากมุมมองต่าง ๆ ของเรื่องดังกล่าว ซึ่งเป็นนิทานชาดกสอนมนุษย์ ซึ่งผู้วิจัยถือว่าเป็นศิลปกรรมนิทานคำสอนพุทธศาสนาเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจยิ่งน่าจะเป็นศิลปกรรมที่มีส่วนบันดาลให้พุทธศาสนิกชนปลูกศรัทธาเลื่อมใสในพุทธศาสนายิ่งขึ้น เมื่อเข้ามาทำบุญหรือทำพิธีกรรม ซึ่งเป็นกิจวัตรประจำประเพณีของผู้สั่งสอน ในเมืองหลวงพระบางรวมทั้งประชาชนชาวพุทธทั่วโลกที่เข้ามาท่องเที่ยวในวัดเชียงทอง ซึ่งนิทานชาดกคำสอนพื้นบ้านนี้ได้สื่อสะท้อนใจ ดังมีใจความชายผู้หนึ่ง นำเอาแม่ขึ้นเกวียนจะไปหาเพราะได้เชื่อเมียของตนที่รังเกียจแม่ผัวเพราะตาบอด พอถึงกลางป่าลูกชายก็เอาแม่ลงเกวียน ใช้ไม้ตีพุ่มไม้และทำเสียงให้มากแล้ว ส่วนแม่ที่ตาบอดจึงร้องบอกลูกชายให้หนีไปโดยเร็ว ทั้งแม่ไว้ก็ได้เพราะกลัวลูกจะเป็นอันตราย ชายผู้นั้นได้ยินเสียงและสำนึกได้ว่าแม่มีความรักต่อลูกเพียงใด จึงร้องให้พาแม่กลับบ้านและไล่เมียออกจากบ้านไป เป็นความชาญฉลาดที่ท่านเลี้ยวสรวาดแต่โดยส่อให้ประชาชนเข้าใจได้ง่ายถึงเรื่อง การทำบุญแต่จะกลับได้โทษนั้นกลับมาสู่ตนเอง ฉะนั้นการที่จะช่วยเหลือผู้ใดจะต้องดูและให้แน่ใจว่าผู้นั้นน่าเชื่อถือและเป็นคนดีหรือไม่อย่างไร อย่างไรก็ตามผู้ที่ทำบาปโดยไม่ได้มองถึงเหตุที่เกิดขึ้นกับตน บาปนั้นก็จะย้อนกลับไปสู่ตนเช่นเคย (สมพงษ์ สักวิ, 2553)

ภาพประกอบที่ 8 ลูกชายนำเอาแม่ขึ้นเกวียนจะไปฆ่าเพราะได้เชื่อเมียของตนที่รังเกียจแม่ผู้เพราะตาบอด ลูกชายสำนึก ได้ตามภาพเล่าเรื่องด้านบนจึงพาแม่กลับบ้าน

นอกเหนือจากนิทานพื้นบ้านที่กล่าวข้างต้น ยังมีเรื่องราววิถีชีวิตของสังคมคนลาวหลวงพระบางในอดีต เช่น การทำนา การเลี้ยงสัตว์ การเป็นพรานป่า การเข้าวัดฟังธรรม กิจกรรมทางศาสนาและอื่นๆ ดังนั้น ศิลปกรรมนิทานชาดกพื้นบ้านที่ปรากฏเป็นรูปแก้วสี่ บนผนังวิหารทางทิศใต้ของวิหารวัดเชียงทอง รูปแก้วสี่บนผนังวิหารน้อย และบนผนังวิหารพุทธไสยาสน์ วัดเชียงทอง เป็นแรงบันดาลใจของช่างที่ถ่ายทอดเป็นภาพเล่าเรื่องหลายเรื่องที่ชาวพุทธควรอย่างยิ่งที่จะนำไปประพฤติปฏิบัติ ซึ่งเกิดจากภูมิปัญญาในการประพันธ์ขึ้น ความเป็นปราชญ์ที่เข้าใจคำสอนของพระพุทธองค์ ใช้ความสามารถแต่งเรื่องนิทานชาดกพื้นบ้านขึ้นมาจนเป็นที่ยอมรับและช้านำมาสร้างสรรค์เป็นศิลปกรรมรูปแก้วสี่ ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ประจำวัดเชียงทอง สิ่งที่จะมองข้ามไม่ได้คือการตั้งข้อสังเกตว่า แก้วสี่นิทานชาดกพื้นบ้านดังกล่าวนี้ เกิดขึ้นมาได้อย่างไร เมื่อมองย้อนกลับไปในอดีตสมัยพระเจ้ามหาชีวิตสีสว่างวงศ์ เมื่อประมาณ พ.ศ. 2447 – 2452 ในรัชกาลสมัยพระองค์ท่านได้สร้างสรรค์รูปแก้วสี่บนผนังหอพิพิธภัณฑพระราชมังคลาภิเษกเมืองหลวงพระบาง นักวิชาการจากประเทศไทยและจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้เห็นพ้องต้องกันถึงการกำเนิดของรูปแก้วสี่ ที่เกิดขึ้นในเมืองหลวงพระบางแห่งนี้ ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 25 (สุนทร โภธิสาร, 2544) อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนยังตั้งข้อสังเกตในการสนทนาสัมภาษณ์สารอ๋อนแก้ว กิตติภักโท ท่านได้เล่าให้ฟังถึงรูปแก้วสี่ในหลวงพระบาง ความว่า

เกิดมานานมากแล้ว และมีการซ่อมแซมปฏิสังขรณ์ใหม่บ้างบางส่วนที่หลุดออกจากผนัง แต่ท่านไม่สามารถประมาณกาลปีที่เกิดขึ้นได้ กระนั้นท่านสมอก อินทวงศ์ ยังได้กล่าวถึง อุปแก้วสี เกิดมานานมากช่วงสมัยเจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์ เป็นนิทานชาดกพื้นบ้านของลาวเป็นมรดกที่สำคัญมาก อย่างไรก็ตามยัง พงษ์พิจิตร (สัมภาษณ์, 2555) ยังได้กล่าวให้ผู้สัมภาษณ์ฟังถึงอุปแก้วสี ความว่าปัจจุบันเป็นมรดกล้ำค่าของชาวลาว และอยู่ในความดูแลของวัดเชียงทอง ร่วมกับองค์กรมรดกโลกมาตั้งแต่ 2538 – ปัจจุบัน.

บทสรุปการศึกษาอุปแก้วสีเมืองหลวงพระบางนี้ เมื่อพิจารณาคุณิทานพื้นบ้าน ทั้งหกเรื่องที่กล่าวมา ได้สะท้อนถึงผู้แต่งในด้านความสามารถ ยกย่องให้เป็นกวีปราชญ์ที่ได้รับการยอมรับท่านหนึ่งในเมืองหลวงพระบางเป็นผู้ที่เข้าใจและหลักความดีงามเพื่อสั่งสอนสังคมในหลวงพระบาง นอกเหนือจากนี้ประเด็นที่สำคัญคือความมีภูมิปัญญาของสกุลช่างที่นำวัสดุแก้วสีต่าง ๆ นำมาตัดให้เกิดเป็นภาพต่าง ๆ ตามเนื้อเรื่องที่ปราชญ์แต่งประพันธ์ไว้ ประกอบเป็นภาพเล่าเรื่อง ซึ่งมีตัวละครที่สกุลช่างจินตนาการเป็นภาพเล่าเรื่องมีนัยแฝงโดยสร้างองค์ประกอบอย่างง่าย เมื่อมองด้วยระดับสายตาจากธรรมชาติเป็นสัญลักษณ์ในระดับการมองเห็นโดยธรรมชาติซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีสัญญาที่เป็นมายาคติในความหมายตรงของ Roland Barthes (ค.ศ. 1915 – 1980) อาทิเช่นในภาพเล่าเรื่องกวางได้ติดกับดักบ่วงและเต่ากำลังช่วยเหลือโดยการกัดบ่วง ซึ่งสามารถมองเห็นและรับรู้จากความหมายตรงในระดับความเป็นจริงในธรรมชาติโดยรับรู้โดยง่าย ทั้งนี้ถ้อยคำหนึ่งยังมีความสอดคล้องกับ Roland Barthes ที่กล่าวไว้โดยมีความหมายแฝงเร้นคือในสัญญาณมายาคติที่เป็นสัญลักษณ์ให้สังคมมนุษย์เมืองหลวงพระบางได้เห็นและเป็นข้อคิดด้วยความหมายใหม่เป็นนามธรรม คือความสามัคคี การช่วยเหลือเกื้อกูล การทำความดี การไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน สังคมจะได้สงบสุขซึ่งถือว่าความหมายที่เป็นเนื้อหาแนวคิดของหลักการทำความดีจากหลักฐานที่ปรากฏอุปแก้วสีดังกล่าว นอกจากสาระเนื้อหาเรื่องความดีและการมีคุณธรรมแล้วนั้น คติที่แฝงไว้เป็นภาพเล่าเรื่องที่ทำให้มีความสำคัญในการบันทึกประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต สังคมวัฒนธรรมของคนในเมืองหลวงพระบาง และความโดดเด่นความงามทางสุนทรียะเป็นประเด็นที่น่าคิดและสามารถสะกิดให้ผู้คนที่เป็นนักท่องเที่ยวหลงใหลเข้าสู่เมืองหลวงพระบางจะต้องตะลึงด้วยสายตาด้วยความงาม และบันทึกผ่านสื่อต่าง ๆ สะท้อนการเล่าสู่สังคมเห็นฟังจากภาพเล่าเรื่องของนักท่องเที่ยว จากนักวิจัยสู่สังคมโลกโซเชียลมีเดีย ทำให้หลายต่อหลายท่านจะต้องเดินทางมาชมที่นี่อีกอย่างมากแน่นอน สมกับคำกล่าวที่ว่าเมืองเก่าพุทธศิลป์อาณาจักรล้านช้างเมืองหลวงพระบางที่เป็นมรดกโลกทางศิลปะและ

วัฒนธรรมตั้งแต่การเป็นมรดกโลกเป็นต้นมา

เอกสารอ้างอิง

- จิรศักดิ์ เดชวงศ์ญา. (2544). **ความสัมพันธ์ระหว่างล้านนา – ล้านช้าง**. กรณีศึกษา ศิลปกรรมในเมืองเชียงใหม่ และหลวงพระบาง. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่.
- มาติน สจ๊วตฟอกซ์, จิราภรณ์ วิริญญรัตน์ (แปล). (2553). **ประวัติศาสตร์ลาว**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.
- สมพงษ์ สักวิ. (2553). **นิทานชาดกท้าวเสียสวาท**. เวียงจันทน์: ชานคำ.
- สมเกียรติ โล่เพชรรัตน์. (2543). **ประวัติศาสตร์การสร้างพระพุทธรูปล้านช้าง**. กรุงเทพฯ. สยามอินเตอร์.
- สุนทร โพธิสาร, (2000). **ประวัติศาสตร์ลาว**. นครเวียงจันทน์. โรงพิมพ์แห่งรัฐ.
- เสมอชัย พูลสุวรรณ, (2535). **ภูมิจักรวาลวิทยาของเขตพุทธาวาส วัดสุทัศนเทพวราราม**. กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ.
- หุมนัน รัตตะนะวง. (2000). **มรดกอันล้ำค่าหลวงพระบาง**. นครเวียงจันทน์ : ม.ป.ท.
- อคิน รพีพัฒน์. (2551). “วัฒนธรรมคือความหมาย” **ทฤษฎีและวิธีการของคลิฟฟอร์ด เกียร์ช**. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์ .

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

- ท้าวบุญถึง คุณท้าว, รองมรดกโลกหลวงพระบาง (ผู้ให้สัมภาษณ์). สิบปี สิบปี สุขสำราญ (ผู้สัมภาษณ์). (2555)
- สาธูอ่อนแก้ว กิตติภัทรธ, เจ้าอาวาสวัดเชียงทอง (ผู้ให้สัมภาษณ์). สิบปี สิบปี สุขสำราญ (ผู้สัมภาษณ์). (2555)
- ท้าวสมอก อินทวงศ์ (ผู้ให้สัมภาษณ์). สิบปี สิบปี สุขสำราญ (ผู้สัมภาษณ์). (2555)
- ท้าวบุญยัง พงษ์พิจิตร (ผู้ให้สัมภาษณ์). สิบปี สิบปี สุขสำราญ (ผู้สัมภาษณ์). (2555)